

Słowo wstępne

Szanowni Państwo,

jak zwykle z radością oddajemy w Państwa ręce kolejny numer „Ochrony Zabytków”.

Jesteśmy świadkami niesłychanego przyśpieszenia rozwoju wszystkich dziedzin naszego życia, w tym oczywiście obszaru związanego z szeroko rozumianą ochroną dziedzictwa kulturowego. Jednym z kół zamachowych w ochronie dziedzictwa i badaniach nad nim stają się nowe technologie. Dynamiczny postęp w sferze narzędzi cyfrowych radykalnie zmienia sposób, w jaki identyfikujemy, poznajemy i dokumentujemy zabytki, umożliwia bowiem pozyskanie bardzo precyzyjnych informacji bez ingerencji w substancję zabytków, bez naruszania ich struktury. Spełniają się nasze wieloletnie marzenia!

Dzięki technologiom obrazowania, skanowania, modelowania 3D czy analizom spektralnym możliwe staje się coraz dokładniejsze badanie materii zabytkowej bez pobierania próbek, co wpisuje się w fundamentalne zasady konserwatorskie. Nowe technologie pomagają w jeszcze pełniejszym wdrażaniu tych zasad w życie, szczególnie zasady *primum non nocere*, zasady minimalnej ingerencji, zasady poszanowania oryginalnej substancji, zasady odwracalności metod oraz zasady rzetelnej i pełnej dokumentacji. Dzięki temu **technologia służy nie zastępowaniu, lecz umacnianiu profesjonalnych standardów** ochrony dziedzictwa.

Dokumentacja tworzona przy użyciu nowoczesnych narzędzi uzyskuje poziom precyzji, który jeszcze kilka lat temu był absolutnie nieosiągalny. Wysoka rozdzielczość, powtarzalność pomiarów i możliwość wielowymiarowej analizy czynią z dokumentacji cyfrowej nie tylko zapis stanu obiektu, lecz także narzędzie badawcze o ciągle rosnącej wartości poznawczej.

Koncepcja konserwacji przez dokumentację nabiera dziś nowego wymiaru. Dokumentacja przestaje rejestrować wyłącznie stan obiektu – staje się narzędziem diagnostycznym, analitycznym i projektowym, które pozwala planować interwencje konserwatorskie z większą odpowiedzialnością i precyzją. Współczesne narzędzia cyfrowe otwierają nowe możliwości w identyfikacji zasobów dziedzictwa. Zdalne rozpoznawanie struktur archeologicznych, wizualizacje pozwalające na analizę niedostępnych przestrzeni, integracja danych przestrzennych czy modelowanie złożonych obiektów zaczynają być standardem w pracy badaczy.

Przyszłość ochrony dziedzictwa związana jest z **umiejętnym łączeniem specjalistycznej wiedzy i nowych technologii**. Technologie nie zastępują konserwatorów i badaczy, lecz poszerzają ich możliwości. Kluczowe pozostają krytyczna analiza danych, właściwa interpretacja wyników i zachowanie wysokich standardów merytorycznych.

Najnowszy numer „Ochrony Zabytków” zawiera artykuły prezentujące praktyczne zastosowania nowoczesnych technologii oraz refleksję nad ich znaczeniem dla przyszłości konserwacji i badań nad dziedzictwem. To zarówno przykłady dobrych praktyk, jak i analizy, które pokazują, jak szybko rozwijające się technologie wpływają na naszą codzienną pracę i sposób rozumienia obiektów kultury. Teksty te poruszają zagadnienia prezentowane na konferencji **ETHER – Eternal Heritage / Wieczne Dziedzictwo**, która odbyła się 5 i 6 listopada 2024 roku w Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN. Autorzy omawiają zastosowania technologii cyfrowych do tworzenia dokumentacji i analiz w badaniach zabytków w archeologii i architekturze, w tym zagadnienia prawne związane z tego typu pracami.

Pozostałe artykuły ukazują różnorodność zainteresowań badawczych autorów. Poruszana tematyka jest bardzo szeroka – od romańskiej siedziby możnowładczej, przez zabytkowe założenie pałacowo-ogrodowe Sieniawskich–Czapskich w Warszawie, po kwestie zarządzania dziedzictwem przemysłowym (na przykładzie Nowej Huty), a także badania techniki i technologii wykonania siedemnastowiecznego obrazu z wizerunkiem Matki Boskiej Hermanickiej – obiektu zbudowanego z trzech nakładających się na siebie kompozycji.

Nowe metody dokumentacji są w tym numerze zestawione z tradycyjnymi dokumentacjami, inwentarzami i opisami. Jeden z artykułów na podstawie dokumentów archiwalnych z klasztoru Sióstr Wizytek w Warszawie ujawnia informacje o dawnych remontach i przekształceniach elewacji kościoła pw. Opieki św. Józefa w Warszawie. Autorowi innego tekstu badania nad zwalczaniem odwiecznego wroga zabytkowego drewna – grzyba *Serpula lacrymans* – pozwoliły na wręcz rewolucyjne wnioski.

24 listopada tego roku na Zgromadzeniu Ogólnym Stron Konwencji o Ochronie Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego w Paryżu Polska po raz trzeci w historii została wybrana na członka Komitetu Światowego Dziedzictwa UNESCO (na kadencję 2025–2029). Wybór Polski oznacza nasz realny wpływ na decyzje dotyczące wpisów na listę światowego dziedzictwa UNESCO. Świadczy także o silnej pozycji naszego kraju w międzynarodowej polityce ochrony dziedzictwa, którą zdążyliśmy zbudować przez pięć dekad. Jeden z artykułów opisuje kilkudziesięcioletni już wkład Polski w tę dziedzinę.

W numerze znajdują Państwo także wspomnienia o Wojciechu Jankowskim i Magdalenie Różewicz – niezwykle zasłużonych dla ochrony zabytków osobach, którym winni jesteśmy pamięć, wdzięczność i szacunek.

Życzymy satysfakcjonującej lektury. Będziemy wdzięczni za Państwa opinie i uwagi.

Zespół redakcyjny

Foreword

Dear Reader

It is our pleasure to present the latest issue of *Ochrona Zabytków*.

We are witnessing an unprecedented surge in the development of all areas of our lives, including, of course, the field of cultural heritage protection in the broadest sense. New technologies are becoming a key part of the process of protecting and researching heritage. The field of digital tools is evolving rapidly, transforming the way we identify, learn about and document monuments. This technological advancement enables us to obtain very precise information without compromising the integrity of the monuments or causing any damage to their structure. Our long-standing aspirations are becoming a reality.

Thanks to technological advances in imaging, scanning, 3D modelling and spectral analysis, it is now possible to study historical materials with increasing accuracy without having to take samples, which is in line with fundamental conservation principles. New technologies facilitate the implementation of these principles to an even greater extent, particularly the principles of *primum non nocere*, minimal interference, respect for the original substance, reversibility of methods, and reliable and complete documentation. Consequently, **technology serves not to replace, but to reinforce professional standards** of heritage protection.

Documentation created using contemporary tools achieves a level of precision that was previously unattainable. The use of high-resolution imaging, the capacity for repeatable measurements, and the possibility of multidimensional analysis have transformed digital documentation into a tool that serves not only as a record of an object's condition, but also as a valuable research resource.

The concept of conservation through documentation is taking on a new dimension today. Documentation has evolved from a mere record of an object's condition to a multifaceted tool that facilitates diagnostic analysis, informed decision-making, and enhanced design. This transformation enables the meticulous planning of conservation interventions, ensuring greater responsibility and precision in our approach. The use of contemporary digital tools has created new opportunities for identifying heritage resources. Remote recognition of archaeological structures, visualizations allowing for the analysis of inaccessible spaces, integration of spatial data and modelling of complex objects are becoming standard in the work of researchers.

The future of heritage protection is dependent on **the effective integration of specialist knowledge and new technologies**. Technologies do not replace conservators and researchers; rather, they expand their capabilities. It is vital that critical data analysis, proper interpretation of results and maintaining high standards of expertise remain priorities.

The latest issue of *Ochrona Zabytków* contains articles presenting practical applications of modern technologies and reflections on their significance for the future of conservation and heritage research. These include both examples of good practice and analyses that demonstrate the rapid influence of developing technologies on our daily work and our understanding of cultural objects. These texts address issues presented at the *ETHER – Eternal Heritage / Wieczne Dziedzictwo* conference, held on 5 and 6 November 2024 at the POLIN Museum of the History

of Polish Jews. The authors discuss the use of digital technologies to create documentation and analyses in the study of monuments in archaeology and architecture, including legal issues related to this type of work.

The other articles showcase the diversity of the authors' research interests. The subjects addressed are wide-ranging, encompassing a Romanesque magnate's residence, the historic palace and garden complex of the Sieniawski-Czapski family in Warsaw, industrial heritage management (illustrated by Nowa Huta), and research into the techniques and technologies employed in the creation of a seventeenth-century painting depicting Our Lady of Hermanice, a work comprising three overlapping compositions.

In this issue, new documentation methods are juxtaposed with traditional documentation, inventories and descriptions. One of the articles, based on archival documents from the convent of the Sisters of the Order of the Visitation in Warsaw, reveals information about past renovations and transformations of the facade of the Church of St Joseph the Guardian. The author of another text, a study on combatting the eternal enemy of historic wood – the fungus *Serpula lacrymans* – has come to some revolutionary conclusions.

On 24 November this year, at the General Assembly of States Parties to the World Cultural and Natural Heritage Convention in Paris, Poland was elected to the UNESCO World Heritage Committee for the 2025–2029 term, marking its third time serving on this body. Poland's election means that it will be able to exert significant influence on the decisions made regarding the inclusion of entries on the UNESCO World Heritage List. This further demonstrates the strong position Poland holds in the realm of international heritage protection policy, a position that has been cultivated over the span of five decades, which is discussed in one of the articles.

In this issue, you will also find recollections of Wojciech Jankowski and Magdalena Rózewicz – people who rendered outstanding services to the protection of monuments and to whom we owe our remembrance, gratitude and respect.

We hope you enjoy reading this issue and would be grateful for your feedback.

Editorial team